

Megjelenik minden hónap 10-ikén, legálább is 3 $\frac{1}{2}$ nagy nyolczadrét ivnyi tartalommal; időnként szövegközi ábrákkal illusztrálva.

TERMÉSZETTUDOMÁNYI KÖZLÖNY.

HAVI FOLYÓIRAT

KÖZÉRDEKŰ ISMERETEK TERJESZTÉSÉRE.

E folyóiratot a társulat tagjai az évdij fejében kapják; nem tagok részére a Pótfüzetekkel együtt előfizetési ára 6 forint.

XXIX. KÖTET.

1897. FEBRUÁRIUS

330. FÜZET.

Elnöki megnyitó beszéd.

(A K. M. Természettudományi Társulat 1897 januárius 28-iki közgyűlésén.)

Tisztelt Közgyűlés! A lefolyt év nagy nemzeti ünnepei annyira lebilincseltek — a mire büszkék lehetünk — a magyar közönség minden rétegének érdeklődését, sőt egyesekben annyira, nem ritkán az anyagi erők végső kimerítéséig, felcsigázták az egyéni és családi hiúságot — a miben bizony már nem igen büszkélkedhetünk, — hogy méltán lehetett tartani attól, vajjon nem fogja-e éppen ez az ünnepi év megcsappantani a közönség érdeklődését a magyar kultúra egyéb tényezői, nevezetesen a tudományos és irodalmi társulatok és vállalkozások iránt. Megvallom, tisztelt Közgyűlés, én ettől az évtől a Természettudományi Társulatot is féltettem. El voltam rá készülve, hogy az évek hosszú sora óta folytonosan tapasztalt érdeklődést 1896-ban valami csekély csökkenés fogja követni. S hogy az aggodalom nem volt fölösleges, azt más a miénkkel rokon társulatok, egyesületek ez idei példája tényleg igazolta is; a mi Társulatunkra azonban a lefolyt év sem hozta meg az érdeklődés csökkenését, sőt még mindig emelkedést tanúsít.

E tényből, tisztelt Közgyűlés, nagy megnyugvást meríthetünk mindannyian; mert ez a folytonos emelkedés annak a tanúbizonysága, hogy Társulatunk egészséges alapokra van fektetve; mi eddigelé nem ismertünk rossz esztendőket, nem ismertünk kedvezőtlen időjárást; a mi közönségünk, ha néha talán több eleveiséget kívánna is Társulatunk egy vagy más életnyilvánulásában, azért híven kitart mellette, s a kidőltek helyébe új meg új erőket soroz be a lankadatlan érdeklődés. És éppen a lefolyt év volt az, mely egy megbecsülhetetlen tapasztalattal gazdagította a Természettudományi Társulat nagy hivatásának tanúbizonyságait.

Társulatunk életében eddigelé minden újítás, minden vállalkozás eszméje a tisztikar és a választmány köréből indult ki. Az impulzust az intéző körök adták, s a Társulat tagjai örömmel engedtek az

impulzusnak, mert a kitűzött cél és a választott eszközök helyességét be kellett látniok. De el kell jönni annak az időnek is, mikor a Társulat tagjai nemcsak engedni fognak az intéző körök részéről jövő impulzusoknak, hanem viszont ők is — a hatás és ellenhatás elvénél fogva, — impulzusokat fognak adni az intéző köröknek, új meg új eszmét új vállalkozások megvalósítására. Erre az egészséges kölcsönhatásra minden szervezetnek szüksége van, hogy hosszabb ideig fenntarthassa életerejét. Ez frissíti fel a szervezetet; ez óvja meg az időelőtti elöregedéstől.

Társulatunk folyó hó 20-ikán tartott, tehát legutóbbi választmányi ülésén értük meg először azt a nagy örömet, hogy vidéki tagok, kiket személyesen nincs is szerencsénk ismerni, s velők egyidejűleg helybeli tagok, a kik magukat meg nem nevezik, egy oly impulzust adtak a választmánynak, mely az ülésen minden jelenlevőt lelkesedésre ragadott.

A választmány megbizásából nekem jutott a szerencse, hogy ez indítványról, az ügy előzményeinek előterjesztése mellett, a tisztelt Közgyűlésnek jelentést tegyek.

Biró Lajos, Társulatunknak ifjú kora óta tagja, előbb ref. teológus itt Budapesten, később a természetrajz tanára a kecskeméti kollegiumon, 1895 végén, közel 40 esztendőskorában, egy oly útra határozza el magát, mely talán egy jeltelen sírban végződik, túl ott a Föld másik oldalán. Terve eljutni Új-Guineába, hogy ott természetrajzi tárgyakat gyűjtsön, Új-Guineába, hol már annyi nagy expedíció tagjai pusztultak el, s a hol a mi fiatal társunk, Fenichel Samu hamvai is porlanak. Megindítóan közli Biró az ő tervét egy régi pártfogójával:

»Nem vagyok világfájdalmas, nem tartom magamat sorstól üldözöttnek, nem ágaskodom mellőzött geniek módjára Ha igaz az, hogy mindenki a maga szerencséjének kovácsa, én rosszul kovácsoltam az enyimet De a mi itt, a társadalomban élve, bennem hiba, másutt erény lehet. Hát igen, künn a természetben. Oh, ha a Karst erdeibe, a Velebit szikláinak közé, a Retyezát rengetegeibe bevehettem magamat, egyedül a természetben, vagy idegen nép között, melynek nyelvét sem értettem, ott éreztem én magamat otthon. Az a semmivel sem törődés itt jó tulajdonsággá válik, képessé tesz a kedvezőtlen természeti viszonyok elviselésére; az az önfejlés itt bátorsággá és kitartássá nemesedik, segít legyőzni a nehézségeket. Hát nem legjobb helyem nekem egy ilyen ország? Félig a társadalomban, félig azon kívül. Azután nekem nem kellene sietni a hazajövetellel. Nincs a mi haza vonjon, nincs a mi távol tartson. Itthon nekem hasznomat nem vehetik, onnan talán igen.

S ha végkép elmaradok is! — Egy levél le hull az erdőben. Ki veszi azt észre? Ott még az én gyűjtési mániám is erényé válnék. Én csak hordanám össze az anyagot másoknak, szerencsésebb helyzetben levőknek. Az alakok feldolgozása jutna ezeknek. Nekem is maradna szép terem: a biológiai észleletek. Milyen nekem való tér lenne az abban a csodálatos világban, honnan még olyan keveset ismerünk. Ott még töretlen mezőn járhatnék, nem kellene lekaszált réten tarlóznom«

Az elhatározást követi a tett. Tíz hónapig előkészül a nagy útra: a Nemzeti Múzeumban tanulmányozza az irodalmat és a gyűjteményeket. A mi kevese van, pénzzé teszi, nem sok az egész; de nem is kell sok. »Hiszen 170 frttal eljuthat az ember Hongkongig; persze csak a fedélzeten. Az épen jó lesz szoktatónak egy viszontagságos életre.«

1895 november közepén útnak indul s éppen új év napján 1896-ban megérkezik »a boldog emberek hazájába«: Friedrich-Wilhelmshafenba, s onnan azóta szakadatlanul küldi a M. Nemzeti Múzeumnak a folytonos életveszély közt gyűjtött természetrajzi és néprajzi tárgyakat, köztük számos unikumot, minőkkel a világnak még egy múzeuma sem dicsekedhetik, s onnan írja azokat a mélyen megható, sokszor elragadó leveleket, melyeket Társulatunk tagjai a Természetudományi Közlöny hasábjairól ismernek.

A mit tehát más boldogabb országok kormányai és tudományos testületei jól fölszerelt, nagy expedíciókkal akarnak elérni, azt bámulatos sikerrel ez a szegény magyar tanár kezdi megvalósítani, egyedül hazája szeretetétől és »gyűjtési mániájától« hevítve.

Biró Lajos levelei rendkívüli hatással voltak a Természetudományi Közlöny olvasóira. Az utóbbi hetekben Közgyűlésünk közeledtének hírére, az ország minden részéből érkeztek levelek Társulatunk titkárságához, melyek mind azt sürgetik: indítsunk gyűjtést Biró Lajos számára. Legjobban jellemzi az általános hangulatot az az indítvány, melyet Somogyból, a csurgói gimnázium tanárai (Adorján Miklós, Czeglédy Tivadar, Hám Ferencz, Héjjas Endre, Mátray Gyula, Vida Károly), mindannyian Társulatunk tagjai, intéztek a Választmányhoz.

»Bizonyára mindenki, — így hangzik a csurgóiak indítványa — ki a Természetudományi Közlöny legutóbbi számait kezébe veszi, élénk érdeklődéssel olvassa Biró Lajos hazánkfának a messze távolból hozzánk intézett leveleit.

Nincs senki sorainak olvasói közt, ki önérzetében gyarapodni ne érezné magát, midőn azt látja, hogy nemzetünk sorából ismételve

akadnak lelkes férfiak, kik életüket arra szentelik, hogy az emberiség hiányos ismereteit kiegészíthessék.

Nemzetünk sohasem késett meghozni áldozatait, midőn az ismeret világosságát kellett bevinni Földünk még át nem kutatott, ismeretlen régióiba. Magyar László, Kőrösi Csoma Sándor, Fenichel Samu méltó helyet vívtak ki a magyar nemzetnek az úttörő európai nemzetek sorában.

Im, ismét van egy bajnokunk, ki Új-Guineába ment babért szerezni a magyar névnek. Gyűjt, kutat, életét kockára teszi értünk, de fáradozása kárba vesz, mert becses gyűjteményét el kell kótyavetyélnie, hogy megszerezhesse a mindennapi kenyeret.

Hát a magyar társadalom nem volna elég egészséges arra, hogy érte küzdő fiát megmenthesse? Bizonyára meg fogja menteni! Ha a Közlöny minden olvasója csak tíz krajczárt ad is e célra, már is tett valamit. És ki sajnálna ennyit? Senki; sőt bizonyonnyal állíthatjuk, hogy nem egy közülök szívesen kezébe venné a gyűjtőívet, nem restelné a fáradságot, hogy ismerősei között szétjárva, összegyűjtse a könyörület, az áldozatkészség filléreit.

Kérjük, de nem, — követeljük, hogy a Term. tud. Társulat mint erre leghivatottabb tényező, vegye kezébe Biró Lajos ügyét, rendezzen országos gyűjtést, hogy a magyar társadalmat ne érhesse a vád, hogy közönyösségének, szűkkeblűségének újabb kiáltó jele akadt.«

A csurgóihoz hasonló indítványok érkeztek Duka Marczel társunktól Szegedről, Erős Károly társunktól Mária-Kéméndről, a kik azt ajánlják, hogy a Társulat minden tagja, mikor évdíját beküldi, toldja azt meg Biró Lajos számára egy koronával; továbbá Széki Ákos társunktól Aradról, a ki egy állandó »Természettudományi segélyalap« egybegyűjtését indítványozza, s abból legelőször is Biró Lajost kívánja részesíteni. Mások pedig már a tett terére is léptek: egy névtelen társunk 25 frtot, egy másik névtelen szintén 25 frtot, egy asztaltársaság 21 frtot küldött be, minden felszólítás nélkül, Biró Lajos számára.

Ime, t. Közgyűlés, ez az örvendetes impulzus, a mellyel Társulatunk tagjai hatottak a választmányra. Mi itt Budapesten, kik tudományos intézményeink szegényes viszonyaiba már belefásultunk, azt véltük, hogy elég az, ha Biró Lajos a Nemzeti Múzeumtól negyedévenként néhány száz forintot kap, ama megbecsülhetetlen értékű küldemények — ára fejében. De ime, vidéki társainkbanés a névtelen adakozókban megdobbant az a jó magyar szív, s e dobbanást megértette a Társulat Választmánya s meg fogják érteni az ország minden részében.

SZILY KÁLMÁN.